

The article deals with the analysis of sciences curricula for gifted students in the USA. The main attention is paid to William and Mary College scientific units and National research of their effectiveness.

Key words: scientific units, curricula, gifted students.

УДК 373.542
ББК 74.200

М.І. Тадесва
м. Рівне, Україна

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Актуальність і постановка проблеми. Роль мотивації в оволодінні іноземною мовою велика, особливо це стосується вивчення англійської мови, яка зараз служить мовою міжнародного спілкування і є самою розповсюдженою в Європі і світі. Кожна друга освічена людина в Європі володіє англійською мовою. З кожним роком ця мова проникає все більше в усі сфери нашого життя, що зумовлено багатьма факторами: економічними, політичними, стратегічними, культурними і побутовими. Студенти, які вступають в життя, мають бути конкурентно спроможними, тобто мати високий освітній рівень, володіти міцними знаннями і здібністю швидко приймати самостійне рішення, працювати з інформацією, що пов'язана з іншими галузями знань, зокрема, іноземними мовами.

Навчати англійської мови, як будь-якої іноземної, потрібно з раннього дитинства і навчати так, щоб після закінчення загальноосвітньої школи дитина могла вільно розмовляти, розуміти іноземців та обговорювати з ними різні теми, що носять спільний інтерес. Тому основною метою навчання іноземній мові є навчання комунікації або спілкування. Комунікація – це не тільки успішне володіння аспектами іноземної мови, але й важливе значення в міжособистісних відносинах у спілкуванні між людьми [7]. Важливо переконатися, що учні не тільки знають, про що говорять, але й мають велике бажання говорити іноземною мовою.

Багато шкіл не мають можливості підтримувати постійні зв'язки з носіями мови, запрошувати їх, проводити різні зустрічі для «живого» спілкування дітей, щоб послухати правильну вимову, навчитися новому, знайти відповіді на поставлені запитання. Та, не дивлячись на всі ці проблеми, учитель повинен мотивувати учнів до вивчення іноземної мови і підвищувати цю мотивацію, адже вона відіграє важливу роль при навчанні іноземній мові. У сучасній школі помічниками вчителя, який може стимулювати учнів до вивчення іноземної мови, є використання постійно діючих аудіовізуальних засобів навчання. Вони, звичайно, не можуть замінити живе спілкування з людиною, але існують різноманітні комп'ютерні програми, відеоматеріали, які дають можливість для безпосереднього спілкування з носіями мови, обговорення різних проблем, дискусії тощо.

Мета статті. У нашому дослідженні основну увагу приділяємо аналізу мотивації навчання іноземній мові і способів її підвищення в процесі шкільного навчання іноземним мовам у країнах Європи, Росії та в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжній педагогіці питанням мотивації вивчення іноземних мов приділялось достатньо уваги. У психології мотивація розглядається як стан організму, що готовий до дії (Reber, 1985). Дуже часто це явище трактують як «порив», а ще точніше визначення дав Miller (1978): як біологічні, соціальні і психологічні якості, які захищають від лінощів і є поштовхами до дії. Педагогічні цілі включають у поняття мотиву Н. Komorowska (1978), R. Wensel (1994), виділяючи внутрішні і зовнішні мотиви [12].

Також важливим є означення педагогічних мотивів з поділом на прямі і непрямі, перші мотиви належать до навчання мові як кінцевого результату, а наступні цілі – для засвоєння мови як інструменту внутрішнього самовдосконалення. Найвищим у ієрархії мотивів є розвиток творчості та інтересу того, що вивчає, до мови.

Теорія мовної освіти тісно пов'язана з мотивами першої підгрупи, що включає інтерес до навчання, а також з мотивами другої підгрупи, що включають здобуття загальних знань про світ через мову.

Н. Komorowska підняла проблему на основі дослідження мотивів і ставлення учнів до вивчення другої мови в середніх школах Польщі. Вона опитувала учнів, щодо прагнення читати іноземну мову в оригіналі як сильний мотиваційний фактор. У результаті тільки 10,6% опитаних користувалися цим мотивом. Більшість учнів користувалися мотивацією вивчати мову для спілкування або знати другу іноземну. Дослідження Коморовської показали, що учні середньої школи не володіють комплексною мотивацією, якби вони нею володіли, то вміння читати оригінальну літературу природно було б одним із головних. Цю ідею розвинули пізніше J.P. Sampson і R. Wensel.

Мотивація відіграє важливу роль у житті людини. Вона стосується всіх сфер її діяльності: побутової, навчальної, поведінкової, пізнавальної (когнітивної), а також визначає продуктивність навчальної діяльності.

Поняття мотивації прийшло в дидактику і методику з психології. Російські психологи (Р. Немов, І. Зимняя) визначають мотивацію, як сукупність чинників, що психологічно пояснюють поведінку людини. Мотивація являє собою енергетичну сторону і характеризує направленість поведінки. Вона визначає вибір людини, надає їй сил і витривалості, робить її поведінку цілеспрямованою [6].

Мотивація – це завжди результат взаємодії людини і ситуації, що впливає на її ступінь спрямованості й активності.

Існує багато різних теорій мотивації: теорія інстинктів, когнітивні теорії, теорія когнітивного дисонансу тощо. Ці теорії досліджували такі вчені, як З. Фрейд, І. Макдауполл, А. Маслоу, Д. Анкінсон та багато інших (друга половина XIX – початок XX століття) [12].

Сучасні психологи, педагоги, методисти мають єдину думку про те, що якість виконання діяльності і її результат залежить, перш за все, від прагнення і потреб індивіда, його мотивації. Саме мотивація викликає цілеспрямовану активність, що визначає вибір засобів і прийомів для досягнення мети. Мотивація є основним і самим важливим «запусковим механізмом» при вивченні іноземних мов [6].

Мотивацію підтримує реальний поетапний і кінцевий успіх. Якщо немає успіху, то мотивація гасне, і це негативно впливає на виконання діяльності.

Нині особливо гостро стоїть проблема мотивації навчання іноземній мові в середній школі. Дослідники цієї проблеми М. Солдатенко, М. Кучма наводять дані про її поступове зниження від класу до класу [8; 11]. Проте, треба зазначити, що до початку вивчення іноземної мови в школі учні мають високу мотивацію. Вони хочуть висловлюватися іноземною мовою, спілкуватися з однолітками, декламувати вірші, співати пісні, читати країнознавчу літературу мовою оригіналу. Дітям також дуже цікаво розмовляти двома мовами. Майже всі мають бажання володіти іноземною мовою, вміти спілкуватися. Але, коли починається процес оволодіння другою мовою, багато дітей розчаровані, бо цей процес передбачає накопичення «будівельного матеріалу», стадію примітивного змісту, подолання труднощів, що віддаляє досягнення поставленої мети. У результаті цього зменшується мотивація, зникає зустрічна активність, слабне воля, знижується успішність, що негативно впливає на мотивацію і призводить до незнання іноземної мови, втрачених надій, незадоволення собою і поставленим завданням вивчити іноземну мову.

Розцінюючи мотивацію як важливу причину процесу оволодіння іноземною мовою, І. Власова, В. Лобашев, В. Тропин стверджували, що потрібно сприймати мотивацію як сторону суб'єктивного світу учня, яка визначається його власними прагненнями і пристрастями, а також потребами. Учитель може тільки опосередковано вплинути на неї, створюючи передумови і формуючи основи виникнення особистої зацікавленості учня в роботі [3].

Учитель, на думку М. Солдатенка, повинен уміти поставити себе на місце учня. У цьому випадку він не тільки зможе дізнатися про мотиви діяльності учня, але й розвивати та коректувати ці мотиви. Учитель повинен чітко уявляти весь арсенал мотиваційних засобів, усі типи і резерви мотивації. Тільки тоді можна буде правильно співставити зміст навчального процесу з відповідними типами мотивації [11].

Учителю необхідні знання типів мотивації, щоб можна було впливати на учнів. Психологи вказують на різноманітність мотиваційної сфери, її складну структуру. По-перше, на неї можуть впливати соціальні мотиви, що визначаються потребами суспільства; в сукупності вони складають зовнішню мотивацію, яка існує в двох різновидах: як широко соціальна мотивація і як вузькоособистісна. По-друге, на мотиваційну сферу людини може впливати і характер діяльності. Це так звана внутрішня мотивація, її підвидом вважається мотивація успішності. Обидва типи мотивації можуть мати позитивний і негативний характер. У даному випадку ми можемо розглядати позитивну і негативну мотивацію. Існують ще такі різновиди мотивації як далека (дистанційна, відстрочена) і близька (актуальна). Внутрішня мотивація має такі різновиди щодо вивчення іноземної мови: комунікативна, лінгво-пізнавальна, інструментальна. Протягом усього процесу навчання у дитини має бути позитивна мотивація, спрямована на досягнення успіху. У цьому випадку визначальною є внутрішня мотивація, на яку впливають зовнішні фактори (батьки, вчителі, безпосередньо процес навчання на кожному уроці) [9].

Навчаючи іноземній мові вчитель повинен знати психологічні, вікові, особистісні, індивідуальні особливості своїх учнів, щоб правильно побудувати навчальний процес і підтвердити своє лідерство.

Виклад основного матеріалу. Мотиваційна сфера уміння — складне ієрархічне утворення, що містить як безпосередньо діючі мотиви, так і свідомо прийняті наміри, що виходять із відповідних норм, принципів і суспільних ідеалів. Тому мотиви розрізняються як за змістом, ступенем усвідомленості, так і за своїм місцем і значенням у цій ієрархічній структурі, що формує та активізує потребу учня у засвоєнні знань.

За характером одні мотиви є випадковими, ситуативними, а інші, які детермінують навчальну діяльність учня, є стабільними, постійно діючими. У ситуативних і постійних мотивах завжди є такі, що виступають як домінуючі. Саме вони визначають основну лінію поведінки, обумовлюють спрямованість життєвого шляху школяра. Через свою мотивацію людина включена в контекст дійсності.

Мотив за своїм походженням є суб'єктивним явищем, що опосередковує взаємозв'язок між стимулом та актами поведінки. Мотив завжди є компонентом індивідуальної свідомості і виконує регулятивну функцію діяльності учня. Регуляція розпочинається з того, що учень усвідомлює для себе мету вивчення мови, визначає програму дії. Коли процес формування вербалізації мети у свідомості учня завершується, він починає діяти, тобто приступає до реалізації програми, що закладена суб'єктивно в мотиві.

Для кожного вчителя іноземної мови не є секретом той факт, що фундаментом пізнавального інтересу є дитяча цікавість. Вона зумовлює мотивацію навчання, на першому етапі — інтуїтивну, згодом — свідому. Мотивація може перейти в пізнавальний інтерес, і тоді процес оволодіння іноземною мовою стане творчістю. Це значною мірою залежить від учителя. Вивчення іноземної мови потребує від учнів напруженої розумової діяльності, уваги, здатності осмислювати абстрактні поняття, уміння робити узагальнення. Не для всіх

дітей вивчення іноземної мови є легким. Це, звичайно, викликає незадоволення, втрату віри в свої сили, веде до послаблення інтересу в подальшому вивченні іноземної мови. Інтерес при вивченні будь-якого предмета є рушійною силою, яка забезпечує і високу якість знань, і засвоєння необхідних умінь і навичок учнями.

За даними психологів, розвиток пізнавальних інтересів проходить кілька етапів. Перший етап характеризується поєднанням інтересу з цікавістю, яскравістю вражень, новизною предмета пізнання. На вищих ступенях розвитку пізнавальних інтересів людина включає їх у систему своїх життєвих планів.

У 5-6 класах новизна предмета «іноземна мова» підтримує в учнів інтерес до нього. У 7 класі та в усіх наступних класах основна увага зосереджується на змістовому значенні вивченого матеріалу, на осмисленні його щодо формування світогляду учнів. У 9-11 класах значну роль відіграє професійна спрямованість у вивченні іноземної мови (з урахуванням конкретних умов). За результатами спостережень та експериментальними даними, більшість учнів 5-8 класів хочуть вивчити іноземну мову, щоб навчитися говорити, читати і розуміти іноземне мовлення на слух, тобто вчитися спілкуватись іноземною мовою. Однак у практиці навчального процесу спостерігається зниження інтересу до предмета, особливо з 8 класу. Це пояснюється й тим, що нерідко учні не отримують задоволення від самого процесу діяльності на уроці: мотив, заради якого вони сіли за парту, не узгоджується з тим, чим вони реально займаються.

Проблема мотивації – достатньо досліджена галузь знань у сучасному світі, але перед сучасною школою і вчителем стоїть інша важлива проблема – викликати інтерес до навчання в цілому, а особливо до вивчення іноземних мов і через підвищення внутрішньої мотивації школярів. Учитель повинен бути так налаштований, щоб кожна дитина мала мотивацію на успіх.

Існує декілька факторів, на думку І.Осипова, що впливають на формування позитивної стійкої мотивації до навчальної діяльності:

- зміст навчального матеріалу;
- організація навчальної діяльності;
- стиль педагогічної діяльності вчителя;
- колективні, групові форми навчальної діяльності;
- оцінка навчальної діяльності школяра в порівняльній динаміці [10].

Враховуючи ці фактори, можна підвищити мотивацію учнів до навчання іноземній мові. З метою досягнення позитивного результату в цьому процесі необхідно:

- ставити учнів у ситуацію самостійного вибору мети навчання;
- пов'язувати навчальну інформацію з життєвим досвідом школярів, розвиваючи у дітей пізнавальні мотиви, інтерес до предмету;
- готувати урок більш привабливим і цікавим, використовуючи загадки, головоломки, ігри, велику кількість наочності;
- застосовувати більше активних, творчих методів навчання;
- чітко конструювати навчальний матеріал, що полегшує сприйняття, чергувати різні типи розумових завдань, проводити вікторини, тижні іноземних мов у школі, тощо [11].

Найголовніше завдання – це вміло застосовувати стимулювання і покарання в навчанні, а також завжди спиратися на позитивне в учневі, а не сварити його за недопрацювання.

У багатьох школах Європи та Росії впроваджуються різні методики організації процесу навчання іноземним мовам, які позитивно впливають на мотивацію: проблемне навчання, метод проектів, метод ритмічної організації навчання, модульна організація навчального процесу, Дальтон-план [12].

Сучасному вчителю загальноосвітньої школи необхідно знаходити допоміжні аудіовізуальні засоби для навчання іноземній мові. Наразі одним із найраціональніших

технічних засобів навчання іноземним мовам вважається застосування відеоматеріалів. Тепер існує понад 30 різних технологій роботи з відеофрагментами, які дають ефективний результат для засвоєння іноземної мови, і тому підвищують мотивацію учнів щодо її вивчення [5].

Розглядаючи мотивацію у навчанні мови, ми не можемо автоматично поділяти її на мотивацію вивчення рідної мови і мотивацію вивчення другої мови. Навпаки, мотивація вивчення рідної та другої мови може мати різні підгрупи мотивів: пізнавальні (вивчення + творчість); психологічні; мотиви існування і поведінки (біхевіористські наміри + психологічні пориви). Тому дуже важко уявити повний список мотивів навчання мови, тому що кожний учень чи студент розглядається як особливий випадок у мотивації.

Однак, в цілому, можна вважати вдалою найпростішу класифікацію, яка включає три типи мотивів: когнітивні, психолого-соціальні, екзистенційні.

При вивченні іноземної мови у шкільному віці важливо брати до уваги як внутрішню (процесуальну) мотивацію, зумовлену самою навчальною діяльністю, так і зовнішню або широку соціальну мотивацію.

Одним із важливих засобів підвищення мотивації до вивчення іноземної мови в школі є подача інформації про значимість цієї мови трьома каналами:

- під час урочної роботи через системи вправ і тексти для аудіювання, країнознавчий матеріал;
- у позаурочній роботі через використання цікавих фактів про мовну політику країн, поширення і роль іноземних мов у європейському і світовому освітньому просторі;
- під час роботи вдома через самостійне читання, виконання завдань і роботу з мультимедійними програмами.

Під час роботи засобами впливу на мотивацію є приклади з періодичної та художньої літератури, з особистого досвіду родичів, знайомих, з життя відомих людей, із фільмів, теле- та радіопередач, а також зустрічі людей, які побували за кордоном.

Отже, коли вчитель, добре знаючи індивідуальні якості школяра, може аргументовано довести необхідність вивчення іноземної мови для дитини кожної вікової групи, це дає йому змогу цілеспрямовано формувати дієвий, позитивний мотив вивчення предмета на всіх ступенях навчання.

Ще одним важливим способом підвищення мотивації є створення позитивного мікроклімату на уроці іноземної мови. Учитель сучасної школи повинен викликати в дітей бажання думати і діяти самостійно, налагодити дружні неформальні стосунки з учнями.

Велике значення має також те, що учитель вміє знайти для кожного учня добрі слова, похвалити, коли він на те заслуговує. Це підтримує інтерес до уроку іноземної мови. Включаючи в урок цікаві завдання, рольові ігри, римовки, пісні, учитель посилює пізнавальний інтерес учнів, забезпечує комунікативну та естетичну мотивацію на уроках.

Основна увага іншомовної освіти в школі спрямована на формування комунікативної компетенції, при цьому найважливіше завдання – навчити дитину спілкуватися з ровесниками засобами іноземної мови.

Висновки. Отже, мотивація служить головною умовою успішного оволодіння іноземною мовою і її необхідно постійно підвищувати.

Існують різні способи підвищення мотивації, але найдоступнішим способом є застосування аудіовізуальних засобів, що дає можливість також реалізувати принцип наочності, який є визначальним у процесі навчання іноземній мові. У сучасному світі існує великий вибір різноманітних відеоматеріалів і розроблених та провірених на практиці ефективних технологій роботи з ними.

Основним фактором при навчанні школярів іноземній мові вважається педагогічна майстерність учителя, знання своїх учнів, їхніх психологічних, вікових, особистісних,

індивідуальних особливостей та вміння добирати відповідні засоби навчання, а також правильно і методично грамотно організовувати роботу з ними.

Важливими способами підвищення мотивації вивчення іноземних мов є подача інформації про значимість цих мов у соціально-культурному аспекті та створення позитивного мікроклімату на самому уроці іноземної мови в сучасній школі.

Література:

1. Браун С.В. Информационные аспекты, способствующие повышению мотивации изучения немецкого языка в школе // Иностранные языки в школе. – 2002. – №2. – С. 32-36.
2. Бордовская Н., Реан А. Педагогика. М.: С-Пб «Питер», 2008. с. 183-201.
3. Власова И.А., Лобашев В.Д., Тропин В.Ф. Стимулирование интереса учащихся к учебной деятельности // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2006. – №3.
4. Гордеева Т.О. Мотивационные факторы, влияющие на достижения в учебной деятельности или мотивация обучения: пять условий успеха // Психология в вузе. – 2005. – №4.
5. Верисокин Ю.М. Видеофильм как средство повышения мотивации школьника при обучении иностранному языку / ИЯШ. – 2003, №5.
6. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М., Русский язык», – 1991. – 224с.
7. Каштанцева В.Г. Развитие межкультурной компетенции на уроках английского языка и во внеклассной работе // Методист. – 2006. – №5.
8. Кучма М.О. Мотивация вивчення іноземної мови сучасними старшокласниками // Іноземні мови. – 1999. – №1. – с.3-5.
9. Малихіна О.В., Крюченкова О.Ю., Москалюк Л.В., Слесик К.М. Мотиваційні основи навчальної діяльності школярів. Одеса. Обласний інститут удосконалення вчителів. – Огмруян О.П. – 2008. – 232с.
10. Осипов И. Формирование учебной мотивации школьников // Школа и производство. – 2004. – №2.
11. Солдатенко М.В. Мотивация обучения иностранному языку и способы ее повышения. // Педагогическое образование и наука. – 2008. – №3. – С. 97-102.
12. Wensel R. A General Theory of Language Education. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdanskiego, 1994. – p. 36-57.

Важливе місце при вивченні іноземної мови, а особливо англійської, яка є мовою міжнародного спілкування, займає мотивація. Її значущість підкреслюється багатьма факторами: економічними, політичними, стратегічними, культурними і побутовими. В статті наголошується на важливості підвищення мотивації учнів середнього і старшого шкільного віку в процесі підготовки з іноземних мов.

Ключові слова: мотивація у навчанні іноземної мови, процес комунікації, підвищення мотивації, типи мотивів.

Важное место при изучении иностранного языка, особенно английского, который стал в последнее время языком международного общения, занимает мотивация. Ее значимость определяется многими факторами: экономическими, политическими, стратегическими, культурными, бытовыми. В статье подчеркивается важность повышения мотивации учеников среднего школьного возраста в процессе подготовки по иностранным языкам.

Ключевые слова: мотивация в обучении иностранного языка, процесс коммуникации, повышение мотивации, типы мотивов.

The role of motivation during learning of any foreign language is great, especially in learning English, which is now the language of international dialogue and if is recognized the most widespread language in the world. It is defined by many factors, such as economic, political, strategic, cultural and household. Therefore, the basic and most important purpose of senior pupils teaching foreign languages is to form the highest level of motivation.

Keywords: motivation in learning foreign language, communication process, motivation increase, types of motivation.